

Hontige, sed ne estas estas tiel. Jen min savas la dua signifo de '-ist': 'ismano' (ekz. 'marksisto')! Mi povas resti simpla adepto de la Fundamento studante samtempe aliajn aferojn. Sed haltu, ĉu por tiaj aferoj ne ekzistas propra sufiksoido, nome "-an"? Jes, kaj tio estigas jenan situacion: Du sufiksoj kun (parte) sama signifo ('-an' kaj '-ist') kaj unu kun du malsamaj ('-ist' 1. kaj 2.) - nedece en planita lingvo kun

Sekso

"Ĉu mi rajtas korekti vin?"

Tiun demandon el /kune/ 5/2003 mi respondas jese kaj tuj komenciĝas per atentigo al ofta eraro en Esperantujo: la misuzado de la gramatikiloj pri seksaj. "Sekso" estas la lingva esprimo de la natura distingo inter

bazo havas femalan derivaĵon, sed ne masklan; por viroj oni devas uzi la pli ĝeneralan bazon, ekz. 'junulo' - 'junulino' ('virjunulo' oni malofte diras); dum do ĉe 'junulino' la sekso estas videbla, ĉe 'junulo' oni ne scias, ĉu temas pri viro aŭ nur pri ajna juna persono.

Pro multaj kialoj (2) la E-istoj ne bone scias, ĉu vorto apartenas al tipo B aŭ C, do ĉu ili rajtas uzi la simplan

'ŝi' indikas ĉiam virinon, 'li' origine estas sen nura indiko maskla kaj referencas ĝenerale al ĉiu persono, de kiu oni ne scias, ĉu li estas viro aŭ virino. Ĉar ne ekzistas pure maskla pronomo, oni devas uzi 'li' ankaŭ, se oni tutcerte parolas pri viro, tial multaj ĝin opinias pure maskla, kaj ekuzis 'li/ŝi', 'ŝili', 'ri' kaj kion ajn, por ricevi neŭtralan pronomon; sed ankaŭ tio estas ja superflua (kaj kontraŭfundamenta). Se vi ne volas

-ismo

optimumigita gramatiko, kaj ne intencita de Zamenhof. La duan signifon de '-ist' paŝon post paŝo trudis internaciaj vortoj kun la signifo de 'ismano', kiuj finiĝas je '-ist' (ekz. germ. 'Marxist' ktp.).

Laŭ la 15a regulo de la Fundamenta gramatiko oni senĝene transprenis ilin en E-on, kiel 'marksist/o', sed la ekzisto de simila E-a sufikso igis la parolantojn mise taksu tiajn vortojn derivaĵoj, do 'marksist/o'. Oni foje uzas '-ist', foje '-an', nur laŭ la propraj kutimoj. Rezulte la enhance tute paralelaj nocio "adepto de Lutero" kaj "adepto de Kalvino" en E-o estas jen 'luterano', jen 'kalvinisto'! Kie ĉi tie estas la aŭtonomeco de E-o, ĝia granda avantaĝo al "fontlingvaj sklavoj" kiel Interlingvao?

Sed ĉar tiu uzado jam delonge kaj neforigeble enradikiĝis en nia lingvo, do mi nur povas atentigi vin, karaj legantoj, ke oni pro la unueco kaj klareco de la lingvo preferu ne uzi '-ist' en ĝia dua signifo. Tiel klaros, ke sciencisto, kiun okupas Markso kaj siaj ideologio, povas samtempe esti ja 'marksisto' kaj ne 'marks(ism)ano' ('-ism-' cxi tie estas superflua laŭ la principo de sufiĉo kaj neceso).

virinoj kaj viroj, kaj hodiaŭ bedaŭrinde ekzistas multe da konfuzo, kiel ĝuste ĝin esprimi(1).

Rudolf Fischer, la redaktisto de "esperanto aktuell", diligente esploris la Fundamentan kaj Zamenhofan uzadojn, la postan lingvan ŝanĝiĝon kaj la kaŭzojn de la oftaj miskomprenoj.

Mi nun nur donos resumon de la rezultoj:

Ekzistas tri laŭseksaj tipoj de nekunmetitaj vortoj indikantaj personon (malpli ofte beston, kie la sekso kutime ne gravas): 1. seksoneŭtralaj (sen indiko de ajna sekso, ekz. 'homo', 'persono', 'oni', 'ili'); 2. masklaj (kiuj enhavas viran sekson, ekz. 'viro', 'patro', 'sinjoro', '-cxj'); 3. femalaj (kiuj enhavas inan sekson, ekz. 'damo', 'nimfo', 'ŝi', '-nj').

Oni krome havas rimedojn vortfardajn, per kiuj oni ricevas seksindikan vortojn el alispeca bazaj vortoj. En E-o ekzistas la sekvantaj tipoj:

A. sekso- simetria tipo: El seksoneŭtrala bazo oni ricevas kaj masklan kaj femalan derivaĵojn, ekz. 'bovo' - 'virbovo' - 'bovino'. Tiun tipon oni uzas preskaŭ nur ĉe bestoj.

B. seksodominanta tipo: El maskla bazo oni ricevas femalan derivaĵon, ekz. 'knabo' - 'knabino'.

C. seksinkluda tipo: Seksoneŭtrala

formon por ambaŭ seksoj aŭ nur por viroj. Tial ili trouzas precipe la prefikson 'ge-', por ne riski ofende ne alparoli virinojn.

Sed fakte al tiu grupo B apartenas nur malmultaj vortoj, la masklaj: vortoj, kiuj indikas parencecon ('patro' ktp.), nobelaran titolon ('reĝo' ktp.) kaj tre malmultaj aliaj ('sinjoro', 'knabo'); nur ĉe tiuj oni devas uzi 'ge-' en la pluralo por indiki ambaŭ seksojn. Sed la granda plimulto apartenas al la grupo C, la seksoneŭtralaj vortoj sen masklaj derivaĵo, do ne nur 'homo', 'persono', 'infano', sed ankaŭ ĉiuj profesiindikantaj vortoj kiel 'tajloro', 'soldato', kaj precipe ĉiuj personaj sufiksoidoj ('-an', '-estr', '-ist', '-id', '-ul') kaj la substantivigitaj participoj ('-anto', '-ito' ktp.). Ĉe tiuj oni ne bezonas 'ge-' ('instruistoj' = "profesie instruantaj personoj"; 'geinstruistoj' = "profesie instruantaj viro(j) kaj virino(j)" - oni insistas pri la geeco), en singularo same sufiĉas la simpla formo ('denaskulo', ne 'denaskul(in)o!'); finfine post la unua indiko de la sekso ĉe virinoj oni ne plu bezonas la sufiksoidon '-in' ĉe tiuj vortoj ('Ŝi estas komencanto.', ne 'komencantino').

Simile estas ĉe la personaj pronomoj de la 3a persono de singularo: Dum

akcepti la seksoneŭtralecon de 'li', vi povas senĝene uzi 'ĝi', parolante pri persono, tio estas laŭfundamenta, logika kaj eĉ Zamenhofa.

Nu, mi esperas, ke mi per tiu resumeto povis kontribui al la lingva kleriĝo de la legantoj kaj samtempe forpeli la timon, ke E-o iamaniere estas seksisma lingvo.

Kiun interesas la problemaro (aŭ kiu ne kredas min), legu la artikolojn de sinjoro Fischer:

- "Das Pronominalsystem im Esperanto - (noch) sexusinklusive?!", en: Blanke, Detlev (red.), Plansprachen und ihre Gemeinschaften (Interlinguistische Informationen, Beiheft 8), Berlin 2002, p. 86-106

- "Sexusneutrale und sexusindizierende Bezeichnungen für Lebewesen im Esperanto", en: Blanke, Detlev (red.), Plansprachen und elektronische Medien (Interlinguistische Informationen, Beiheft 9), Berlin 2003, p. 110-149

Ili estas haveblaj cxe la Societo Pri Interlingvistiko: www.interlinguistik-gil.de. Aux konsultu la PMEGon: www.bertilow.com/pmeg/ je "sekxa signifo de O-vortoj".

(1) En la menciita /kune/-eldono mi trovis minimume kvar tiurilatajn